

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موضوع: وقت مشترک و مخصوص/مواقیت الصلاة

عرض کردم صاحب وسائل باب ۴ از ابواب مواقیت الصلاة را منعقد کرده و روایاتی که دال بر اشتراک وقت ظهر و عصر هست را نقل کرده، در این باب چند خبر نیز وجود دارد که وقت مخصوص نماز ظهر و عصر را ذکر می کند، عرض کردم اخبار ۱ و ۵ و ۸ و ۱۰ و ۲۰ و ۲۱ دلالت بر وقت مشترک نماز ظهر و عصر دارند با این بیان که "إذا زالت الشمس دخل الوقتان إلا أن هذه قبل هذه" و اخبار ۷ و ۱۷ و ۱۸ دلالت بر وقت اختصاصی نماز ظهر و عصر دارد با این بیان که اول وقت به اندازه چهار رکعت مختص نماز ظهر است و آخر وقت نیز به اندازه ۴ رکعت مختص نماز عصر می باشد.

بحث مهم در اینجا این است که فقهاء بزرگ ما بین این دو دسته از اخبار (دال بر وقت مشترک و دال بر وقت مخصوص) جمع کرده اند، در تنافی و تعارض بین اخبار اول به سراغ جمع دلالتی می رویم و اگر ممکن نشد به سراغ دیگر طرق جمع بین اخبار یعنی جمع خارجی می رویم، آیت الله العظمی آقای بروجردی خواسته بین اینها جمع دلالتی کند لذا فرموده اخباری که دال بر اختصاص وقت هستند (۷ و ۱۷ و ۱۸) اظهار می باشند و مفسر دسته دیگر (۱ و ۵ و ۸ و ۱۰ و ۲۰ و ۲۱) که دال بر اشتراک وقت هستند می باشند لذا اینها را مقدم می داریم و اینطور توجیه می کنیم که از اول وقت چهار رکعت مختص ظهر و از آخر وقت نیز چهار رکعت مختص عصر می باشد.

خبر ۷ از باب ۴ از ابواب مواقیت الصلاة این خبر است: ﴿وَعنه، عن أحمد بن محمد بن عيسى، وموسى بن جعفر بن أبي جعفر جميعاً عن عبد الله بن الصلت، عن الحسن بن علي بن فضال، عن داود بن أبي يزيد - وهو داود بن فرقد - عن بعض أصحابنا، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: إذا زالت الشمس فقد دخل وقت الظهر حتى يمضي مقدار ما يصلي

المصلي أربع ركعات، فإذا مضى ذلك فقد دخل وقت الظهر والعصر حتى يبقى من الشمس مقدار ما يصلي المصلي أربع ركعات، فإذا بقي مقدار ذلك فقد خرج وقت الظهر، وبقي وقت العصر حتى تغيب الشمس.^۱ دیروز سند خبر را بررسی کردم و گفتیم که خبر مرسل به ابهام واسطه است ولی خب مورد عمل اصحاب و فقهاء می باشد لذا ضعفش جبران می شود و از نظر دلالت بسیار صریح است و ظهور کامل دارد.

آقای بروجردی می فرماید از نظر دلالت و لفظ و عبارت این خبر بر اخبار دیگر مقدم است و ظهور بیشتری دارد لذا جمع دلالتی می کنیم و می گوئیم اول وقت و آخر وقت به اندازه چهار رکعت وقت اختصاصی می باشد.

خبر ۱۷ از باب ۴ این خبر است: ﴿وإسناده عن محمد بن علي بن محبوب، عن العباس، عن إسماعيل بن همام، عن أبي الحسن عليه السلام أنه قال في الرجل يؤخر الظهر حتى يدخل وقت العصر أنه يبدأ بالعصر ثم يصلي الظهر. أقول: حمله الشيخ علي تضيق وقت العصر لما مضى ويأتي^۲. عباس توثیق نشده و اسماعیل بن همام نیز مهمل است.

خبر ۱۸ از باب ۴ این خبر است: ﴿وإسناده عن الحسين بن سعيد، عن ابن سنان (عبدالله بن سنان است که موثق می باشد)، عن ابن مسكان، عن الحلبي (عبيد الله بن علي بن أبي شعبه حلبی است که خیلی خوب است و مقامش بالاست) في حديث قال: سألته عن رجل نسي الأولى والعصر جميعاً ثم ذكر ذلك عند غروب الشمس، فقال: إن كان في وقت لا يخاف فوت إحداهما فليصل الظهر ثم يصل العصر، وإن هو خاف أن تفوته فليبدء بالعصر ولا يؤخرها فتفوته فيكون قد فاتاه جميعاً، ولكن يصلي العصر فيما قد بقي من وقتها، ثم ليصلي الأولى بعد ذلك على أثرها^۳. این خبر ۱۸ و همچنین خبر ۷ دلالت صریح بر وقت اختصاصی دارند و آقای بروجردی می فرماید ضعف سندشان را عمل اصحاب و فقهاء جبران می کند لذا هیچ شکلی در

^۱ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۳، ص ۹۲، ابواب مواقیت، باب ۴، حدیث ۷، ط الاسلامیة.

^۲ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۳، ص ۹۴، ابواب مواقیت الصلاة، باب ۴، حدیث ۱۷، ط الاسلامیة.

^۳ وسائل الشیعة، شیخ حر عاملی، ج ۳، ص ۹۴، ابواب مواقیت الصلاة، باب ۴، حدیث ۱۸، ط الاسلامیة.

خبر اول: ﴿محمد بن الحسن بإسناده عن سعد بن عبد الله، عن أحمد بن الحسن بن علي بن فضال، عن عمرو بن سعيد، عن مصدق بن صدقة، عن عمار بن موسى، عن أبي عبد الله عليه السلام (في حديث) قال. فإن صلى ركعة من الغداة ثم طلعت الشمس فليتم وقد جازت صلاته﴾.^۶

در سند چندین نفر هستند که فطحی المذهب می باشند.

خبر دوم: ﴿وعنه، عن محمد بن الحسين بن أبي الخطاب وعبد الله بن محمد بن عيسى جميعا عن عمرو بن عثمان، عن أبي جميلة المفضل بن صالح، عن سعد بن طريف، عن الأصعب بن نباتة قال: قال أمير المؤمنين عليه السلام: من أدرك من الغداة ركعة قبل طلوع الشمس فقد أدرك الغداة تامة﴾.^۷

خبر سوم: ﴿وإسناده عن محمد بن علي بن محبوب، عن علي بن خالد، عن أحمد بن الحسن بن علي بن فضال، عن عمرو بن سعيد، عن مصدق بن صدقة، عن عمار الساباطي، عن أبي عبد الله عليه السلام (في حديث) قال: فإن صلى ركعة من الغداة ثم طلعت الشمس فليتم الصلاة وقد جازت صلاته، وإن طلعت الشمس قبل أن يصلي ركعة فليقطع الصلاة ولا يصلي حتى تطلع الشمس ويذهب شعاعها. وإسناده عن سعد، عن أحمد بن الحسن مثله إلى قوله: وقد جازت صلاته﴾.^۸

خبر چهارم: ﴿محمد بن مكي الشهيد في (الذكري) قال: روي عن النبي صلى الله عليه وآله أنه قال: من أدرك ركعة من الصلاة فقد أدرك الصلاة﴾.^۹

خلاصه فقهاء ما حتی با استناد به اخبار "من بلغ" خواسته اند مطلب را درست کنند.

بقیه بحث بماند برای روز شنبه إن شاء الله تعالی ...

والحمد لله رب العالمين و صلى الله على
محمد و آله الطاهرين

حجیت آنها نداریم و این اخبار مخصوص اخباری که بر اشتراک وقت دلالت داشتند می باشند و آنها را تبیین می کنند خلاصه به این صورت آقای بروجردی جمع دلالتی بین این دو دسته از اخبار می کند.

نقل اقوال فقهاء:

شیخ طوسی در خلاف اینطور فرموده: «مسألة ۱۱: "حکم من أدرك من الوقت ركعة"، إذا صلى من الفجر ركعة ثم طلعت الشمس أو صلى من العصر ركعة و غابت الشمس، فقد أدرك الصلاة جميعها في الوقت، و هو ظاهر مذهب الشافعي و هو قول ابن خيران من أصحابه، و به قال أحمد و إسحاق و عامة الفقهاء.

و ذهبت طائفة من أصحاب الشافعي إلى أنه يكون مدركا للركعة الاولى في وقتها و قاضيا للآخرى في غير الوقت. و قال المرتضى رحمه الله من أصحابنا: أنه يكون قاضيا لجميع الصلاة. دلیلتنا: إجماع الفرقة المحقة، فإنهم لا يختلفون في أن من أدرك ركعة من الفجر قبل طلوع الشمس يكون مؤديا في الوقت، و انما اختلفوا في أن هذا هل هو وقت اختيار، أو وقت اضطرار، فأما أنه وقت الأداء فلا خلاف بينهم فيه».^۴

محقق در معتبر اینطور فرموده: «فروع: الأول: قال الشيخ في المبسوط: إذا أدرك من الصلاة آخر الوقت ركعة فما زاد كان مؤديا لجميعها و في الأصحاب من قال: يكون قاضيا، و منهم من قال: يكون قاضيا لبعضها، و الأول هو الحق لقوله عليه السلام "من أدرك ركعة من الوقت فقد أدرك الوقت"».^۵

بنابراین آقای بروجردی با بیانی که گذشت قائل به وقت مخصوص و وقت مشترک برای نمازها شده.

آقای بروجردی در ادامه بحث قاعده "من ادرك" را مطرح کرده، صاحب وسائل قاعده "من ادرك" را در باب ۳۰ از ابواب مواقيت الصلاة ذکر کرده، عنوان باب این است "أن من صلى ركعة ثم خرج الوقت أتم صلاته أداء وحكم حصول الحيض في أول الوقت وآخره" ایشان در این باب ۳۰ چند خبر ذکر کرده:

^۶ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۳، ص ۱۵۷، ابواب مواقيت الصلاة، باب ۳۰، حدیث ۱، ط الاسلامیة.

^۷ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۳، ص ۱۵۸، ابواب مواقيت الصلاة، باب ۳۰، حدیث ۲، ط الاسلامیة.

^۸ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۳، ص ۱۵۸، ابواب مواقيت الصلاة، باب ۳۰، حدیث ۳، ط الاسلامیة.

^۹ وسائل الشیعة، شیخ حرعاملی، ج ۳، ص ۱۵۸، ابواب مواقيت الصلاة، باب ۳۰، حدیث ۴، ط الاسلامیة.

^۴ الخلاف، شیخ طوسی، ج ۱، ص ۲۶۸، مسئله ۱۱.

^۵ المعتبر، محقق حلی، ج ۲، ص ۴۷.